

PROF. DR.

ÜSTÜN DÖKMEN

DON KİŞOT

ANNE BABALAR ve TOPLUMLAR

Remzi Kitabevi

PROF. DR. ÜSTÜN DÖKMEN, 1954 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu Erzurum'da, liseyi Ankara'da bitirdi. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünden lisans ve yüksek lisans derecesi aldı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümünde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında 1985'te doktor, 1988'de doçent, 1994'te profesör ünvanı aldı. Uzun yıllar televizyonlarda "Küçük Şeyler" dizisini hazırlayıp sundu. Dökmen'in çok sayıdaki bilimsel makalesinin, psikoloji ve kişisel gelişim alanındaki kitaplarının yanı sıra romanları, tiyatro eserleri, masal ve şiir kitapları bulunmaktadır.

Üstün Dökmen'in yayınevimizden çıkan kitapları:

Roman: *Miyase'nin Kuzuları; Kelebekler ve İnsanlar; Kuzular Vadisi; Ladesçi; Metrestepe; Menderes: Irmağın Gölgesi; Yorgun Heykel; Sağdıç: Cümlemiz Bir Cümleyiz; Mektup*

Oyun: *Komşu Köyün Delisi| Nokta Nokta Hanım'ın Hayatı; Otoryolda Piknik| Padişah-ı Hali Osman|Uluğ Bey; Depremzâdeler Mahallesi| Pusulamı Ayarlar mısınız?; Tangramın Nerede?| Pepe mi Sobe mi?| Duru'nun Yıldızları*

Çocuk: *Duru ile Doruk dizisi: Mevsimler; Oyuncak Şehir; Küçük Gezinler; Piknikte... Hangisi Doğru, Köy Gezisi*

Şiir: *Ankara Destanı, Toplu Şiirler*

İnceleme: *İletişim Çatışmaları ve Empati; Varolmak Gelişmek Uzlaşmak; Küçük Şeyler 1 – Deniz Kabukları; Küçük Şeyler 2 – Suflörlü Yaşamlar, Tulumbacı Sendromu, Psikolojik Düğümler; Küçük Şeyler 3 – Yaşama Yerleşmek; Küçük Şeyler 4 – Eşitler Evi; İnsanın Korunakları-1: Deriden Kültüre; İnsanın Korunakları-2: Mimari (Selcan Dökmen ile); Psikodrama ve Sosyometri*

Deneme: *Ey Türk Genci! Nereden Geldiğini Öğren Nereye Gideceğimizi Bize Öğret*

Prof. Dr. ÜSTÜN DÖKMEN

DON KİŞOT

ANNE BABALAR

— VE —

TOPLUMLAR

Remzi Kitabevi

DON KİŞOT ANNE BABALAR
VE TOPLUMLAR / Üstün Dökmen

© Remzi Kitabevi, 2026

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Sevrin Uysal
Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-2299-6

BİRİNCİ BASIM: Temmuz 2026

Kitabın basımı 1500 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ő., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika No: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No. 77, Bağcılar-İstanbul
Sertifika No: 44903 / Tel (212) 629 0615

Önsöz

Yakın geçmişte “Helikopter anne babalar” kavramı ortaya çıktı. 2025 yazında ise ben, “Don Kişot Anne Babalar” kavramını ortaya attım. Bu kavramı ortaya atmam konusunda küçük damadım, bana ilham vermiştir. Kısa süre içinde “Don Kişot Anne Babalar” düşüncesinden yola çıkarak “Don Kişot Toplamlar” fikrine ulaştım. Elinizdeki kitapta, bu kavramları anlatmak, irdelemek istiyorum. Helikopter anne babalarla ilgili pek çok yayın var, bu konuya kısaca değineceğim. Asıl konumuz, “Don Kişot Anne Baba” ve “Don Kişot Toplum” nasıl olunur, niçin olunur? Böyle olmanın, artıları ve eksileri nelerdir?

Özetle belirtmek gerekirse “Don Kişot Anne Babalar” ve “Don Kişot Toplamlar”, Cervantes’in “Don Kişot” kahramanı gibi iyi niyetlidirler, ancak eskinin esiridirler. Eskinin esiri olduğunuzda giderek gerçeklerden uzaklaşırsınız ve Don Kişot gibi gülünç durumlara düşebilirsiniz.

1. Bölüm

DON KİŞOT ANNE BABALAR

Helikopter Anne Babalar

Helikopter anne babaların ne olduğuna kısaca bakalım. 1969 yılında Psikolog Haim Ginott, “*Anne Babalar ve Gençler Arasında*” adlı kitabında ilk kez helikopter anne babalar kavramına yer verdi. Bu kavramı, ortaya atmasına, genç bir danışanı vesile olmuştu. Bu danışanı, araştırmacıya, “Annem, ‘Bir isteğin var mı?’ diyerek sürekli helikopter gibi tepemde dolaşiyor” demiş. Gencin bu cümlesi, Ginott’a ilham vermiş ve helikopter anne babalar fikri böylece ortaya çıkmış.

Helikopter anne babalar, sürekli olarak çocuklarının etrafında dolaşırlar, onların tüm isteklerini karşılamaya çabalarlar, onlar istemeseler bile onlar için bir şeyler yapma arzusuyla çırpınırlar. Çocuğumun iyiliği için diyerek onların tüm hayatlarına, arkadaşlıklarına karışmaya çabalarlar. Anne babaların bu tavırları, bağımlı kılıcıdır, gençleri bunaltır.

Ülkemizde gördüğümüz kadarıyla bazı anne babalar, ço-

cuklarının her isteklerini anında yerine getirebilmek için her an hazır kuvvet hâlinde bekliyorlar. Onları bir servis şoförü gibi kurstan kursa taşıyorlar; dersanelere, bale, piyano kurslarına götürüyorlar. Odalarında çalıştıklarında da rahat bırakmıyorlar, sürekli olarak “Aç mısın, bir şey içmek ister misin, senin için ne yapayım?” diye soruyorlar ya da sık sık “Hadi artık çalış” diyorlar.

Helikopter anne babalara, “Nasıl bir annesiniz ya da babasınız?” diye sorduğunuz zaman, çok verici, ilgili olduklarını ifade ederler. Niyetleri iyidir, ancak davranışları sıkıntı yaratır. Şüphesiz ki ilgisiz anne baba, istenmeyen bir şeydir. Benzer şekilde aşırı ilgili anne babalar da çocuklara ve aile dinamiklerine zarar verirler. Susuz kalan bir bitkinin kuruması gibi aşırı su verilen bir bitki de çürür.

Helikopter Yöneticiler

Kanımcı anne babalar gibi bazı iş yeri yöneticileri de helikopter özelliğine sahipler, onların helikopter yöneticiler olduklarını söyleyebiliriz. Bu yöneticiler, sorumluluğu delege etmeleri gerektiğini bilirler ancak edemezler, her evraka paraf atmaya, her işlemi kontrol etmeye çalışırlar. Böylece çalışanları bağımlı hâle getirirler, sistemi zayıflatırlar.

Dilimizde “etrafında pervane oluyor” şeklinde bir kavram var. Bir güçlünün, bir padişahın, bir vezirin veya bir zengininin çevresinde, “Acaba bir emri olur mu?” diye pervane olur bazı-

ları. Helikopter anne babalar da çocuklarının etrafında pervane olurlar; belirgin bir kişisel çıkarları yoktur. Helikopter yetişkinler ise nemalanmak için bir güçlünün etrafında pervane olurlar.

Genelde otokratik rejimlerde halktan yöneticilere yaklaşabilenler, güçlünün çevresinde pervane olurlar. Demokratik rejimlerde ise yöneticiler, oy alabilmek için halkın çevresinde pervane olurlar.

Sonuç olarak helikopter anne baba, helikopter yönetici olmak, işin doğasına, ilişkinin özüne aykırı bir şeydir. Güçlünün etrafında pervane, helikopter olmak ise belki maddi açıdan kişi için kârlı olabilir, ancak onur kırıcı olma ihtimali yüksektir ve uzun vadede sisteme zarar verir.

Helikopter Anne Baba Olmanın Sakıncaları

Helikopter anne babalar kanımca çok kilometre yaparlar fakat çocukla sağlıklı iletişim konusunda az mesafe katederler. Aşırı verici, koruyucu helikopter anne babalar, çocuklarıyla yeterince empati kuramazlar, onları bunalttıklarını anlayamazlar.

Anne babalar, küçük yaşlardan itibaren çocuklarının etrafında pervane olduklarında, onların üstesinden gelebilecekleri öz bakımlarını kendilerine bırakmadıklarında, istemeden onlara zarar verirler. Çocukta öz güven, öz yeterlilik eksik olur. Çocuk bağımlı olur, küçükken ve büyüdüğünde yılmazlık (rezilyans) düzeyi düşük olur.

Otokratik toplumlardaki helikopter yöneticilere pervane olan evre, giderek ezilmişlik içine girer, toplumun gelişmesi imknsız olur. (Ezilmişliğe, “Ezilmişin İtaati” başlığı altında ileride “Don Kişot Toplular” başlığı altında değineceğiz.)

Don Kişot Anne Babalar

2025 yazında, küçük damadım (Küçük dememin nedeni, küçük kızımın eşi olmasıdır; yoksa boyu benden epeyce uzundur), dört yaşındaki kızı ve ben salondaydık. Torunumun elinde tablet vardı, tabletteki kız çocuğunu boyuyordu. Kırmızı renge dokununca çocuğun elbisesi kırmızı, maviye dokununca ayakkabıları mavi oluyordu. Keyif aldığı her hâlden belliydi. Babasının sağ elinde birkaç boya kalemi, sol elinde de beyaz bir kâğıt vardı. Kızına, “Tableti bırak, gel buraya renkli kalemlemlerle resim yapalım” dedi. Kızı, duymazlıktan geldi; babası, ona doğru yaklaşınca da oturduğu koltuğu değiştirdi. Damadım, sabırla kızını izledi, sonra da bana, “Baba, kendimi Don Kişot gibi hissediyorum” dedi.

Onun bu sözü üzerine irkildim, damadım bana ilham vermişti. Zihnimde hemen “Don Kişot Anne Babalar” şeklinde bir başlık belirdi.

Niçin Don Kişot?

Don Kişot Olmak Ne demek?

Kanımcı Don Kişotluk, iyi niyetle yapılan bir eskiyi yaşama ve yaşatma gayretidir. Niyet iyi olabilir ancak işlevsizdir. Geriye dönmek, ileriye gitmeyi engeller.

Cervantes'in, *Don Kişot* adlı ünlü romanının çıkış noktası nedir?

XVI. yüzyılda Avrupa'da gezici şövalye dönemi sona ermişti. İspanya'da da sona ermişti. Ancak Don Kişot, okuduğu romanlardan etkilenerek gezici şövalyeliğe büyük ilgi duymaktaydı, gezici şövalye olmak istemekteydi. İyi niyetliydi, insanlara adalet dağıtmak, düzeni korumak istiyordu, ancak gezici şövalyeliğin dönemi bitmişti.

Don Kişot Orta Çağ'da kalmış olan gezici şövalyelik ruhuyla yaşamak, devam ettirmek istiyordu.

Don Kişot gerçekçi değildi. Bence romanda Don Kişot'un gerçekçi olmayışına pek çok örnek var. Bunlardan birisi miğferidir. Don Kişot, uzun süre uğraşmış kendisine tenekeden, kâğıttan bir miğfer yapar. Sonra da bu miğferi denemek için kılıcını çekip ortasına indirir. Miğfer paramparça olur. Oturup miğferini tamir eder ama artık denemeye cesaret edemez.

Yel değirmenlerine saldırır. Onların, düşman olduğunu ve büyücü tarafından değirmene dönüştürüldüğünü zanneder.

Özetle Don Kişot, iyi niyetli ancak eskinin esiri bir kişidir; gerçekçi değildir.

Don Kişot, eski çağların şövalyelik yaşamı hakkında çok kitap okumuştur, giderek gerçekten kopmuştur, bir hayal âlemi içinde yaşamaya başlamıştır. Kendine, hayalî düşmanlar yaratmış, yel değirmenlerini büyücünün onu engellemek için önüne çıkardığına inanmıştır. İyi niyeti, gerçeklikten kopmasını engellemektedir.

Bizim Don Kişotlarımız

Bizim kültürümüzde, şimdilerde Don Kişot'a benzettiğim bir hayal kahramanı vardı. Bu da Tarkan'dı.

Tarkan'ın, çizgi romanı, filmi vardı. Kartal Tibet canlandırmıştı. Tarkan, kağana bağlı bir alperen, bir tür gezici şövalyeydi. Tarkan'ın bir de yol arkadaşı kurt vardı. "Atıl Kurt" dediğinde kurt, Tarkan'ın düşmanının üzerine atılırdı. Tarkan, bizim kültürümüzü birkaç nesil etkilemiştir.

Tarkan'ın daha yeni versiyonu, eski İstanbul'un kabadaylarıydı.^(*) Yeniçeriliğin ve toplumsal düzenin bozulmaya başladığı dönemde, özellikle XVII. yüzyıldan itibaren İstanbul'da semt kabadayları çıktı ortaya. Kabadayı veya külhanbeyi denilen bu grup, kendi mahallelerinin kadınlarını, kızlarını, ana bacı bilirlerdi; onlara bir yabancıнын yan gözle bile bakmasına izin vermezlerdi. Kısacası mahallenin namusu, onlardan sorulurdu. Ancak bu kabadayılar, diğer mahallelerde her türlü re-

(*) Reşad Ekrem Koçu, *İstanbul'un Sahipleri*, Doğan Kitap, İstanbul, 2024.

zilliği yapabilirlerdi, örneğin kadın hamamı basarlardı. Gezici şövalyelerden veya Tarkanlardan farklıydılar, âdeta sınırlı sorumlu (kendi mahallesinden sorumlu) namus bekçileriydi.

Dondurmam Gaymak'ta Don Kişotluk

Yüksel Aksu'nun *Dondurmam Gaymak* adlı, bence klasik bir filmimiz var. Bu filmde, ev yapımı dondurma satan bir dondurmacı, küresel güçlerin, özellikle dondurma fabrikalarının, kendisini hedef aldıklarına, onu yok etmeye çalıştıklarına inanıyor. Dondurma arabası kaybolunca da bu inancı pekişiyor. Ancak arabasını küresel güçler değil kasabanın yaramaz çocukları kaçırmışlardır. Dondurmacı, hikâye boyunca yel değirmenlerine savaş açan Don Kişot gibi küresel güçlere savaş açmıştır. Haklılık payını değerlendirmek izleyiciye kalıyor.

Don Kişot Anne Baba Olmak Ne Demek?

Bazı anne babalar, çocuklarının kendi çocukluklarındaki gibi oyunlar oynamalarını istiyorlar. “Biz sokakta ne güzel oynardık, sokak ilk okulumuzdu, çocuğum da sokakta, açık havada oynasın” diyorlar. Bu anne babalar, aynı zamanda çocuklarının, internette, tableten, cep telefonundan uzak durmalarını istiyorlar. Kısacası çocukları, *Don Kişot* romanındaki kahraman gibi eskide yaşasın istiyorlar. Bu istek içinde olmayı, “Don Kişot Anne Baba olmak” şeklinde tanımlıyorum.

Sokaklarımız Nasıl?

Kimi anne babalar, çocuklarının eskiden olduğu gibi sokakta oynamasını istiyorlar. Ancak son yıllarda araba sayısı hızla arttı, sokaklar çocuklar için güvenli değil. Üstelik pek çok kaldırma arabaları park ediyorlar. Çocuklar sokakta nasıl oynayacaklar? Çocukların sokakta oynamalarını istemek, bence Don Kişotluktur.

Sizler muhtemelen sokakta birdirbir oynadınız. şimdi çocuğunuz bilgisayar oyunlarında birdirbir oynuyor.

Dijital Dünyanın Albenisi

Çağımız, çocuklara ve yetişkinlere, tarihte görülmemiş düzeyde, renkli, hareketli, albenili bir dünya sunuyor. İnternet, internet oyunları...

Çocukları cep telefonunun esiri olmasın isteyen nice anne baba, gizli gizli cep telefonunun esiri oluyor. Sevgili anne babalar, feysbuklarına (Facebook), instagramlarına (Instagram) girdikleri zaman, sürekli olarak kapatmak istedikleri hâlde bir türlü kapatamıyorlar. şuna da bakayım, buna da bakayım diyerek saatlerce çevrim içinde kalıyorlar.

Dijital dünyanın çekiciliğinden kurtulamamayı, çekirdek yemeye benzetiyorum. Diyelim ki televizyon karşısında veya kitap okurken çekirdek yiyorsunuz. Yanınızda büyük bir kâse ay çekirdeği veya kabak çekirdeği var. Çekirdek yemekten yorulduğunuzda “Üç tane daha yiyeyim, artık bırakacağım” diye

karar veriyorsunuz. Üç tane yediğinizde “İki tane daha yiyeyim bırakayım” diyorsunuz. İki tane daha, üç tane daha yiyorsunuz ama kâseyi bitirene kadar bırakamıyorsunuz.

Elinizdeki çekirdekler eninde sonunda bitecektir; ancak dijital dünyanın feysbuku, instegramı asla bitmiyor. Bütün bunlar biz yetişkinler için bu kadar çekiciyken onları, çocuklarımıza nasıl yasaklayacağız? Yasaklamak akıl dışıdır, internet çekici olmanın yanı sıra öğrenmeleri gereken bir şeydir. Yasaklayamayız, ancak çok uğraşırsak belki sınır koyabiliriz.

Hitler’in Kitabı

Yeni duydum, Ankara’da bir dede, çocuklarına, “Doğum gününde torunuma ne alayım?” diye soruyor. Onlar da ufaklığın Mycraft istediğini söylüyorlar. Dede, memnuniyetle diyerek kendince Mycraft’ı alıyor. Ancak torununun bu tercihi bir anlam veremiyor. Doğum günü geldiğinde, dedenin aldığı hediye paketini açıyorlar, içinden Hitler’in *Kavgam* kitabı çıkıyor. Meğer dede “Mycraft”ı, “Mein Kampf” anlamış (ki gayet doğal). Mein Kampf’ın Türkçesi, kavgam olduğu için gidip Hitler’in *Kavgam* kitabını almış.

Anlaşılan bu aksilikte dedenin, Mycraft’ı bilmemesi önemli rol oynamış. Çocukların çok iyi bildikleri ve zevk aldıkları Mycraft’ı, bizim kuşak yeteri kadar bilmiyor. Şimdi onlara Mycraft benzeri bilgisayar oyunlarını nasıl yasaklarız?

“Don Kişot Anne Babalar” ve “Don Kişot Toplumlar” kavramları, dŸnyada ilk kez 2025 yılında ŸstŸn DŸkmen tarafından ortaya atılmıştır.

Cervantes'in ŸlŸmsŸz romanının kahramanı Don Kişot, iyi niyetine rağmen eskiye saplanıp kaldığı için çoğu zaman gerçeklikle çatışan gŸlŸn ve hatta zor durumlara dŸřen bir karakterdir.

DŸkmen'e gŸre, çocuklarını internetten tamamen uzak tutmaya çalışan anne babalar da ağdaş dŸnyanın imkânlarını reddedip yŸzyıllar Ÿncesinin yaşam biçimlerini sŸrdŸrmeye çalışan toplumlar da bir bakıma “Don Kişot” turlar ŸnkŸ iyi niyetli olsalar da eskinin esiridirler.

ŸstŸn DŸkmen, bu kitapta “Don Kişot Anne Baba” ve “Don Kişot Toplum” nasıl olunur, niçin olunur sorularına cevap ararken Don Kişotluğun, bireyler ve topluluklar Ÿzerindeki çok yŸnlŸ etkilerini gŸzler ŸnŸne seriyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2299-6

9 789751 422996

KDV'den muaftr